

duri. Qui in lapide Legem acceperunt, lapides mittunt.

XI. Videamus, charissimi, videamus, spectemus magnum spectaculum: spectemus et diei crastino proponendum. Videamus. Ecce Stephanus lapidatur, sit constitutus quasi ante oculos nostros. Eia membrum Christi, eia athleta Christi, inspice illum qui pro te pependit in ligno. Crucifigebatur ille, tu lapidaris. Ille dixit: « Pater, ignosce » illis, quia nesciunt quid faciunt¹. » Tu quid dicis, audiam. Videam te, ne forte possim imitari vel te. Primo beatus Stephanus stans oravit pro se, et ait: « Domine » Jesu, accipe spiritum meum. Deinde positus genibus pro » lapidatoribus orans, Domine, inquit, ne statuas illis » hoc peccatum. Hoc dicto obdormivit². » O felix somnus, et requies vera. Ecce quid est requiescere, pro inimicis orare. Sed paululum quæso te, sancte Stephane, expone mihi hoc, nescio quid, quare pro te stans orasti, et pro inimicis genu fixisti? Respondet fortasse quod intelligimus: Pro me stans oravi, quia pro me qui recte Deo servivi oravi, orando et impetrando non laboravi. Qui pro justo orat, non laborat: ideo stans pro se oravit. Ventum est ut oraret pro Judæis, pro interfectoribus Christi, pro interfectoribus sanctorum, pro lapidatoribus suis, attendit nimiam et magnam esse impietatem ipsorum, quæ difficile donari posset, et genu fixit. Fige genu in hac vinea, o fortis operarie: fige, inquam, genu in opere hujus vineæ, fortissime operarie. Magnum opus tuum, egregium et laudandum multum. Multum altum fodisti, qui odium inimicorum de corde exuisti. Conversi ad Dominum, etc.

¹ Luc. xxiii, 34. — ² Act. vii, 58, 59.

SERMO L¹.

De eo quod scriptum est in Aggæo propheta: *Meum est aurum, et meum est argentum*. Contra Manichæos.

I. De Aggæo propheta Manichæi calumniantur, invidiose accusantes quod dixerit ex persona Dei loquentis: » Meum est aurum, et meum est argentum²: » Et quia Evangelium veteri Legi student pugnaciter comparare³, ut sibi utræque Scripturæ velut adversariæ contrariæque videantur, ita proponunt quæstionem: In Aggæo, inquit, propheta scriptum est, « Meum est aurum, et » meum est argentum: » in Evangelio autem, Salvator noster mammona hujusmodi iniquitatis speciem appellavit. De cujus usu beatus Apostolus ad Timotheum scribens: « Radix autem omnium malorum, inquit, est » avaritia: quam quidam appetentes, aversi sunt a fide, » et inseruerunt se doloribus multis⁴. » Hæc ipsorum est propositio quæstionis: vel potius veterum Scripturarum, per quas Evangelium prænuntiatum est, ex ipso Evangelio quod per eas prænuntiatum est, accusatio. Nam si quæstionem proponerent, forsitan quærerent; si autem quærerent, forsitan invenirent.

II. Cur non autem miseri intelligunt, quod apud Aggæum loquens Dominus, propterea dixerit: « Meum est » aurum, et meum est argentum, » ut et ille qui non vult

¹ Alias de Diversis 15 necnon 30 inter Homilias 50. — ² Aggæi. ii, 9. — ³ Luc. xvi, 19. — ⁴ 1 Tim. vi, 10.

cum indigentibus communicare quod habet, cum audit praecepta faciendae misericordiae, intelligat Deum non de re illius cui jubet, sed de re sua jubere donari; et ille qui aliquid porrigit pauperi, non se arbitretur de suo facere, ne forte non tam confirmetur misericordiae nomine, quam infletur superbiae vanitate? « Meum est, inquit, aurum, » et meum est argentum, » non vestrum, o divites terrae. Quid ergo dubitatis pauperi dare de meo, aut quid extollimini cum datis de meo?

III. Et vis videre, quam justis iudicis res est aurum et argentum? Avarus inde torquetur, unde misericors adjuvatur. Rem suam divina distribute justitia, et recte facta inde manifestantur, et peccata inde puniuntur. Namque aurum et argentum atque omnis terrena possessio et exercitatio humanitatis est, et supplicium cupiditatis. Cum talia Deus bonis hominibus tribuit, ostendit in eis quanta contemnat animus, cujus divitiae sunt ipse qui tribuit. Non enim potest quisque apparere contemptor, nisi ejus rei cujus possessor effectus est. Nam et qui non habent, possunt ista contemnere: sed utrum fingant, an vere contemnant, Deus videt qui cordis inspector est: hominibus autem, ut imitari possint, cogitatio contemnenti non nisi in manibus erogantis inspicitur. Cum autem malis hominibus Deus ista concedit, ostendit in eis quomodo et in ipsis bonis quae Deus largitur, crucietur animus, cui viluit qui tanta largitur. Bonis enim subministrat occasiones beneficiorum: malos torquet timore damnorum. Et ideo si amittant utrique aurum et argentum, isti coelestes divitias laeto corde retinebunt; illis autem et bonis temporalibus inanis domus, et bonis aeternis inanior conscientia remanebit.

IV. Illius est ergo aurum et argentum, qui novit uti auro et argento. Nam etiam inter ipsos homines tunc quis-

que habere aliquid dicendus est, quando bene utitur. Nam quod juste non tractat, jure non tenet. Quod autem jure non tenet, si suum esse dixerit, non erit vox justis possessoris, sed impudentis incubatoris improbitas. Quapropter si homo non importune dicit aliquid suum, non quod iniqua et stulta cupiditate occupaverit, sed quod prudentissima potestate et justissima moderatione tractaverit; quanto magis Deus vere ac proprie suum esse dicit aurum et argentum, quod et largissima bonitate condidit, et justissimo administrat imperio; ut sine ipsius nutu atque dominatu, nec mali ad avaritiae supplicium, nec boni ad usum misericordiae possint habere aurum et argentum? Quod tamen et instituere ut sit, et ut alteri adsit, alteri desit, distribuere atque ordinare, non possunt.

V. Si autem solis malis in potestatem daretur aurum et argentum, recte putaretur malum: si solis bonis, recte putaretur magnum aliquod bonum. Rursus si solis malis deesset, videretur magna poena paupertas: si autem solis bonis deesset, videretur summa beatitudo paupertas. Nunc vero si scire vis aurum posse bene haberi, habent et boni: si scire vis non eos per aurum bonos esse, habent et mali. Item si scire vis quam non sit miseria paupertas, sunt quidam pauperes beati: si scire vis quam non sit beatitudo paupertas, sunt quidam pauperes miseri. Ita ergo aurum et argentum distribuit hominibus conditor rerum et administrator Deus, ut ipsum per se natura et genere suo bonum sit, quamvis non summum et magnum bonum, et pro gradu sui ordinis laudabilem conditorem universitatis ostendat; copia vero ejus non extollat bonos, nec elidat inopia; malos autem et cum offertur excæcet, et cum aufertur excruciet.

VI. Res ergo condita et ad Conditoris laudem, et ad bonorum probationem, malorumque supplicium, recte

vituperari nullo modo potest : et eam verissime Deus dicit suam, quam non solum condidit affluentissima bonitate, sed etiam providentissima moderatione dispensat. Cum autem hoc genus rerum Dominus in Evangelio mammona iniquitatis appellat, significat esse alterum mammona, id est, alias divitias, quas nisi justus et bonus possidere non possunt, ut ideo mammona iniquitatis vocetur, quia iniquitas eas vocat divitias. Justitia vero novit esse alias divitias, quibus homo adornatur interior: sicut beatus Petrus dicit: « Qui est ante Deum dives¹. » Illæ justæ dicuntur divitiæ, quia bonis meritis justisque tribuuntur. Illæ vere dicuntur divitiæ, quia quisquis eas habuerit non egebit. Istæ vero injustæ divitiæ, non quia injustum est aurum et argentum; sed quia injustum est eas putare divitias, quæ non auferunt egestatem. Tanto enim magis quisque ardebit egestate, quanto magis eas diligens majores habuerit. Quomodo ergo sunt divitiæ, quibus crescentibus crescit inopia; quæ amatoribus suis quanto fuerint ampliores, non afferunt satietatem, sed inflammant cupiditatem? Divitem tu putas, qui minus egeret, si minus haberet? Nam videmus quosdam, cum haberent parvam pecuniam, parvis lucris fuisse lætatos: sed postea quam cœpit eis abundare, verum quidem corpus auri et argenti, sed tamen falsæ divitiæ, cum parva obtuleris, jam recusant. Credis eos jam esse satiatos: sed falsum est. Nam major pecunia fauces avaritiæ non claudit, sed extendit: non irrigat; sed accendit. Poculum respuunt, quia fluvium sitiunt. Utrum ergo ditior, an egentior dicendus est, qui cum ideo voluit habere aliquid ne indigeret, ideo plus habet ne minus indigeat?

VII. Sed non est hæc auri culpa et argenti. Fac enim misericordem aliquem invenisse thesaurum: nonne ope-

¹ 1 Petr. iii, 4.

rante misericordia præbetur hospitalitas peregrinis, aluntur famelici, nudi vestiuntur, inopes adjuvantur, captivi redimuntur, construuntur ecclesiæ, reficiuntur lassi, pacantur litigiosi, reparantur naufragi, curantur ægroti, corporales opes dispertiuntur in terra, spirituales reconducuntur in cœlo? Quis hæc facit? Misericors et bonus. Unde facit? De auro et argento. Cui serviens hæc facit? Ei qui dixit: « Meum est aurum, et meum est argentum. » Videtis jam, ut arbitror, fratres, quam magno errore magnaque dementia in res ipsas quibus homines male utuntur, crimen male utentium transferatur. Nam si propterea vituperatur aurum et argentum, quia homines avaritia depravati, neglectis præceptis omnipotentissimi Creatoris, in ea quæ condidit detestabili cupiditate rapiuntur: vituperetur etiam omnis Dei creatura, quia, sicut Apostolus dicit: « Perversi quidam homines coluerunt, et servierunt creaturæ potius quam Creatori, qui est benedictus in sæcula¹. » Vituperetur etiam iste sol, quem certe iidem Manichæi, quoniam non intelligunt esse creaturam, tanquam ipsum Creatorem, vel tanquam ejus aliquam partem colere atque adorare non desinunt. Cur ergo ipsum non vituperant, cum plerumque homines de usu solis et luminis in ædificiis suis lites injustissimas concitant; et ut fenestris suis radii liberiores aliquanto largius infundantur, domos alienas dejicere sæpe moliantur; et eos qui contradixerint, etiamsi jure certissimo contradicant, inimicitiis acerbissimis insectantur? Si quem igitur infirmorum potentior aliquis injuste ac nefarie propter usum solis oppresserit, diripuerit, in exilium etiam mortemve compulerit, solis est crimen, quo ille abundantius uti desiderat, an potius male utentis iniquitas, qui dum

¹ Rom. i, 25.

cupit corporis oculis temporale lumen largius acquirere ; cubiculum cordis luci non aperit æquitatis ?

VIII. Ex quo isti, si possunt, intelligant, aut aurum et argentum se accusare non oportere, quamvis de auro et argento sæpe homines cupidissimi dimicent ; aut accusationes suas de terra in cœlum, et de metallis fulgentibus in sidera, atque in ipsum solem se debere transferre ; quando iniqui homines inexpiabili sæpe discordia de possidenda solis luce confligunt. Simul etiam dicant, quid intersit inter hanc lucem visibilem, lucemque justitiæ. Siquidem fieri potest, ut quanto majori aviditate frui quisque hac luce voluerit, tanto majori cæcitate a justitiæ luce deficiat. Nulla enim creatura homo justificari potest : sed ut creaturis omnibus juste uti possit, a Creatore justificandus est. Itaque ipse Dominus, quamvis avaritiam sicut justus iudex ubique condemnet ; usum tamen copiarum terrenarum tanquam verus magister ostendit, in eo ipso loco, quem isti tanquam contrarium Prophetæ objicere voluerunt. Ait enim : « Facite vobis amicos de mammona iniquitatis¹ : » hoc est dicere, quæ mammona iniquitatis est, vestra mammona esse non debet. Tunc enim juste poteritis uti rerum copia terrenarum, et amicos inde facere, qui vos recipiant in tabernacula æterna, si mammona vobis ista non fuerit, id est, si non ex ea vos divites fieri putaveritis. Quoniam divitiæ vestræ, quæ sunt veræ divitiæ, quæ ab omni vos indigentia liberabunt, non sunt terrenis facultatibus comparandæ. Sed ut illis frui merito possitis, prius istis bene utendum est, quæ non sunt divitiæ veræ, nec vestræ : quia injuste dicuntur divitiæ ; non enim auferunt egestatem, et eas divitiæ iniqui putant. Istit enim se ab indigentia liberari arbitrantur : vos autem alias, id est, veras et vestras debetis de-

¹ Luc. XVI, 9.

siderare divitias. « Sed si in injusto mammona fideles non fuistis, verum quis dabit vobis ? Et si in alieno fideles non fuistis, vestrum quis dabit vobis¹. »

IX. Quanquam Manichæos proprio more prophetici dictis calumniari manifestum sit. Quisquis enim ejusdem Scripturæ circumstantiam vel mediocriter inspexerit, inveniet non de hoc argento vel auro, quo avaritia imprudenter insanit, dixisse Prophetam ; sed de illo potius, cujus etiam Apostolus meminit, dicens : « Si quis autem ædificat supra fundamentum aurum et argentum, lapides pretiosos². » Quo auro et argento dives est ille thesaurus, quem in agro ipse Dominus inventum, et a quodam mirabiliter laudabiliterque avaro venditis omnibus suis emptum esse testatur. Nam ipsum Dominum prænuntians, et novi sæculi, hoc est, Ecclesiæ tempora figurate, ut solet, designans Propheta, sic dicit : « Adhuc unum modicum est, et ego commovebo cœlum et terram, et mare et aridam, et movebo omnes gentes : et veniet Desideratus cunctis gentibus, et implebo domum istam gloria, dicit Dominus exercituum. Meum est aurum, et meum est argentum, dicit Dominus exercituum. Magna erit gloria domus istius novissimæ plus quam primæ, dicit Dominus exercituum ; et in loco isto dabo pacem, dicit Dominus exercituum³. »

X. Si vellent isti non esse canes et porci, quibus sanctum dare et margaritas projicere prohibemur ; sed petentes accipere, et quærentes invenire, et pulsantes aperiri sibi desiderarent ; quam possent fortasse etiam sine ullo interprete, duce ipso sancto Spiritu sentire quæ dicta sunt, ad novum populum, hoc est, ad christianum populum, cujus sacerdos magnus est Jesus Filius Dei, sine ulla caligine pertinere : certe vel eo loco ubi dictum est :

¹ Luc. XVI, 11, 12. — ² 1 Cor. III, 12. — ³ 4 Aggæi II, 7-10.

« Adhuc unum modicum est, et ego commovebo cœlum » et terram, et mare et aridam, et movebo omnes gentes, » et veniet Desideratus cunctis gentibus. » De novissimo enim Domini, id est, secundo adventu, quo in claritate venturus, id est, versus iste prolatus est, cum ait Propheta; « Et veniet Desideratus cunctis gentibus. » Quando enim primo in carne mortali per Mariam virginem venit, nondum desiderabatur a cunctis gentibus; quia nondum crediderant. Disseminato autem Evangelio per omnes gentes, in omnibus gentibus desiderium ejus accenditur. Per omnes enim gentes et sunt, et erunt electi ejus, qui toto corde in oratione dicant: « Adveniat regnum tuum¹. » Sed primus adventus misericordiam præseminavit iudicio: in quo iudicio secundi adventus claritas eminebit. Prius ergo oportebat moveri cœlum, cum eum Angelus concepturæ Virgini nuntiavit, cum Magos ad eum adorandum stella perduxit, cum rursus Angeli natum pastoribus indicarunt: moveri terram, cum ejus miraculis turbaretur: moveri mare, cum iste mundus persecutionibus fremeret: moveri aridam, cum in eum credentes esurirent sitirentque justitiam: moveri denique omnes gentes, cum Evangelium ejus usquequaque discurreret. Tunc deinde veniret Desideratus omnibus gentibus, sicut Propheta pronuntiante, venturus est. Et implebitur domus ista gloria, id est, Ecclesia.

XI. Consequenter itaque subjicit: « Meum est aurum, » et meum est argentum. » Omnis enim sapientia quæ nomine auri figurate significatur, et eloquia Domini eloquia casta, argentum igne probatum terræ, purgatum septuplum²: omne ergo tale argentum et aurum non est hominum, sed Domini: ut quoniam implebitur domus gloria, qui gloriatur, in Domino gloriatur³. Quia enim

¹ Matth. vi, 10. — ² Psal. xi, 7. — ³ 2 Cor. x, 17.

sacerdos ille magnus, domus hujus inhabitator, Dominus noster Jesus Christus, propter reditum hominis, qui per superbiam de paradiso exierat, se ipsum exemplum humilitatis præbere dignatus est: quod testatur in Evangelio clamans: « Discite a me, quoniam mitis sum, et humilis corde¹: » ne quis forte in domo ejus, id est, in Ecclesia, si quid sapienter potuerit vel sentire, vel dicere, quasi sua propria videri volens extollatur, videte quanta medicina ei dicitur a Domino Deo: « Meum est » aurum, et meum est argentum. » Sic enim fiet quod sequitur, ut magna sit gloria domus istius novissimæ plus quam primæ. Prima enim domus, id est, cives terrenæ Jerusalem, sicut Apostolus dicit: « Ignorantes Dei justitiam, et suam justitiam quærentes constituere, justitiæ » Dei non sunt subjecti². » Videte si non isti, dum suum esse dicunt aurum et argentum, non potuerunt ad æternam gloriam domus novissimæ pervenire. Tamen cum dicit Propheta: « Magna erit gloria domus istius novissimæ » plus quam primæ, » nec ipsam primam sine aliqua gloria fuisse demonstrat. Nam de illa loquebatur etiam Apostolus, cum diceret: « Si enim quod evacuatur per gloriam est, multo magis quod manet, in gloria erit³. »

XII. Versus autem ultimus, quo iste Prophetæ sermo concluditur: « Et in loco isto, inquit, dabo pacem, dicit Dominus exercituum. » Quid est, « In loco isto, » nisi terrenum forte aliquid tanquam digito ostendit? Quid enim potest contineri loco, nisi corpus? Non absurde ergo ultimam resurrectionem corporis intelligimus, qua beatitudo perfectissima terminatur, quando jam non concupiscit caro adversus spiritum, nec spiritus adversus carnem: « Hoc enim corruptibile induet incorruptionem, et » mortale hoc induet immortalitatem⁴. » Non erit alia lex

¹ Matth. xi, 29. — ² Rom. x, 3. — ³ 2 Cor. iii, 11. — ⁴ 1 Cor. xv, 53.

in membris repugnans legi mentis : quia « In loco isto » dabo pacem, dicit Dominus exercituum. »

XIII. Nam de contemptu terreni auri et argenti quæ Prophetæ dicant, quis adversus divinas voces tam surdus est, ut ignoret? Sic enim illi ad decipiendos homines de Apostolo proferunt quod ait : « Radix est autem omnium » malorum avaritia, quam quidam sectantes a fide pereraverunt, et inseruerunt se doloribus multis¹, » quasi facile invenias aliquem librum veterum Scripturarum, ubi non culpetur avaritia, et digna execratione damnetur. Sed quia de auro et argento nunc quæstio est, cur non audiunt Prophetam dicentem : « Sed et argentum eorum, » et aurum eorum non poterit liberare eos in die iræ Domini²? » Hoc solum si quisquam sitiens audiat, et animæ suæ medullis infundat, nonne se totum a blandimentis falsæ felicitatis alienans, in amplexum Dei, vetere homine exutus ut se immortalitate cooperiat, advocabit? Sed quid jam diutius de hac quæstione tractemus? Credo esse manifestum Charitati Vestræ, Manichæorum sectam non veritate, sed fraude agere cum imperitis, ut Scripturas non totas totis, novas veteribus præferant; sed sententias excerptando, quas velut adversas sibi esse conantur ostendere, ut decipiant imperitos. Nulla est autem de ipso Novo Testamento vel Apostoli Epistola, vel etiam liber Evangelii, de quo non possint ista fieri; ut quibusdam sententiis ipse unus liber sibi videatur esse contrarius, nisi ejus tota cōtextio diligentissima lectoris intentione tractetur.

¹ 1 Tim. vi, 10. — ² Ezech. vii, 19.

SERMO LI¹.

De concordia Evangelistarum Matthæi et Lucæ in generationibus Domini.

I. EXPECTATIONEM Charitatis Vestræ ille impleat, qui excitavit. Etsi enim quæ dicenda sunt vobis, non nostra, sed Dei esse præsumimus; tamen multo magis nos dicimus, quod humiliter dicit Apostolus : « Habemus thesaurum » istum in vasis fictilibus, ut eminentia virtutis Dei sit, et » non ex nobis¹. » Non dubitamus itaque meminisse vos pollicitationis nostræ. In ipso promisimus, per quem nunc reddimus. Nam et cum promitteremus, ab ipso petebamus : et cum reddimus, ab ipso accipimus. Meminit autem Charitas Vestra nos matutina Natalis Domini distulisse quam solvendam proposuimus quæstionem : quia multi nobiscum, etiam quibus solet esse onerosus sermo Dei, solemnitatem illam diei debitam celebrabant. Nunc vero puto neminem convenisse, nisi qui audire desiderat. Non itaque loquimur cordibus surdis, non fastidentibus animis. Hæc autem vestra expectatio, pro me oratio est. Accessit aliquid; quia et dies Muneris multos hinc ventilavit, pro quorum quidem salute quantum satagimus, tantum, fratres, ut satagatis hortamur; et pro his qui nondum intenti sunt spectaculis veritatis, sed dediti sunt spectaculis carnis, intenta mente deprecemini Deum. Novi enim, et certe scio esse modo in numero vestro eos qui hodie contempserunt : sed rumpunt ea, quæ consuerunt. Mutantur enim homines, et in melius et in deterius. Quotidianis

¹ Alias de Diversis 63. — ² 2 Cor. iv, 7.